

Duurzaam GWW

Verlag Evenement Duurzaam GWW 30 jan. 2020

Duurzaamheid leeft!

Op 30 januari was er weer een duurzaam GWW bijeenkomst voor leden en geïnteresseerden. De hoge opkomst gaf aan dat duurzaamheid als integraal onderdeel van spoor-, grond-, water- en wegenbouwprojecten leeft.

OPENING

Dagvoorzitter van de middag is Martijn Jong. Na wat huishoudelijke mededelingen geeft hij Peter Blanken (voorzitter Stuurgroep) het woord. Peter bedankt iedereen voor de komst en heet iedereen welkom. Hij vertelt verder meer over het thema van de dag. Wat is er tot nu toe bereikt? "We zijn er nog niet, maar Green Deal Duurzaam GWW is een goede basis." Vanmorgen is een Stuurgroepvergadering geweest waarbij onder andere parelprojecten zijn besproken. Om vast te stellen wat de Green Deal Duurzaam GWW heeft opgeleverd wil de Stuurgroep een evaluatie. Dat onderwerp staat ook op de agenda voor volgende Stuurgroep. Peter ziet dat mensen behoefte hebben om elkaar op te zoeken. Maar waar liggen de prioriteiten en accenten? Hij geeft aan dat we de sector samen maken! Hij verwacht dat de middag mooie gesprekken oplevert. Het gaat niet alleen om techniek, maar ook hoe we interactie met de buitenwereld kunnen aangaan. Vanmiddag krijgen we hiervoor wellicht meer handvatten. De dagvoorzitter vraagt tot slot naar het persoonlijk hoogtepunt van Peter in 2019: "Dat was op de InfraTech. Ik heb daar mensen gesproken. Hun ambities, van klein tot groot en het feit dat duurzaamheid een belangrijk onderwerp op werkvloer is, geeft mij energie."

10x sneller, anders en beter **P.1**

Ontwikkelingen Green Deal **P.3**

Parelprojecten **P.4**

Ondertekening nieuwe leden **P.4**

Het moet 10 keer sneller, en anders, en beter!

Key-note speaker Jan Rotmans beklimt het podium. Deze bevlogen hoogleraar transitiekunde en duurzaamheid werkt aan een gezonde, eerlijke én duurzame samenleving! Hij is de professor die de vertaalslag weet te maken van de theorie naar concrete acties en adviezen. Dus niet alleen denken en praten; maar vooral ook DOEN! Hij is al 35 jaar bezig met transitie en duurzaamheid. Hij begon in kleine zalen, heeft voor de tijd uitgeleefd, maar zit nu in het hart. Rotmans gaat vanmiddag mild kritisch spiegelen op Green Deal. Hoe staan we ervoor? Rotmans geeft vooral de urgentie aan; We zijn in een tijd waarin duidelijk is wat de voetafdruk is van mens op de natuur. Er zijn ingrijpende gevolgen; klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit, plastic soep.

"De laatste vijf jaar is plastic soep een groot onderwerp; Twaalf miljoen kilo plastic komt er per dag in de oceaan. De grootste vervuilers zijn Coca Cola, Pepsi Cola en Unilever. Twintig Aziatische landen veroorzaken maar liefst 80% van de plastic vervuiling. We gebruiken 1 miljoen plastic tasjes per minuut. We moeten bij de bron beginnen: zorg dat je plastic niet gebruikt! Dit kunnen we oplossen, samen!" aldus Rotmans.

Lastiger om op te lossen is de biodiversiteit. We vernietigen onze natuur, 1 miljoen diersoorten zijn met uitsterven bedreigd, de landbouw is met 300% toegenomen. En verstedelijking ook probleem. "We hebben te maken met klimaatverandering", vervolgt Rotmans. De mens verandert het klimaat op aarde, dat gaat veel sneller dan van nature. Weersextremen worden het nieuwe normaal. Drogtes, overstromingen, hittegolven, orkanen. We moeten ons instellen op lange periodes van extremen. "Het wordt de regel, niet de uitzondering."

De hoogleraar laat verschil zien tussen 1,5 en 2 graden Celsius. Het verschil is enorm. Het publiek schrikt. We hebben nog tot 2030 om catastrofale klimaat-verandering te voorkomen (VN-Klimaatpanel, nov. 2019). Het ligt in ons zelf en dat toegeven scheelt al een stuk...Nu zoeken we excuses om niet mee te doen. Het moet radicaal anders predikt Rotmans: Transitie! Er moet een fundamentele omslag komen in denken, handelen en organiseren. Hij vervolgt zijn verhaal waarbij hij spiegelt op Green Deal Duurzaam GWW. Rotmans: "Nederland loopt vast. We stonden nummer 5 in Europa als het gaat om duurzaamheid, inmiddels staan we laatste."

Wat hebben we hiervoor nodig?

Volgens Rotmans een Deltaplan 2.0, want de zeespiegel stijgt circa één meter de komende decennia. Hierbij hebben we minder blauwdruk nodig. We moeten het meer organisch maken en langzaam opschalen. En beton en cement is belangrijk. Dit is overal en neemt mondiaal 10 kg per persoon per dag toe. We hebben dus een transitie-opgave die erg ambitieus is: We willen 100% hergebruik en 30% minder CO₂ uitstoot. Maar dit is volgens de hoogleraar nog niet ambitieus genoeg.

Zijn we al niet met Green Deal Duurzaam GWW aardig op weg is de vraag. Rotmans geeft aan dat het eindelijk over het proces gaat in plaats van techniek; het heeft een hoog transitiegehalte. De Transitielijnen zitten goed in elkaar. Maar wat missen we hierin? Volgens Rotmans is dat structuur (wetten en regels). Er zijn nog 25 wetten die ons in de weg staan.

De basisprincipes van Green Deal Duurzaam GWW zijn goed en logisch. Wat heeft Green Deal tot nu toe opgeleverd?

Kennisuitwisseling, een groot netwerk, een gereedschapskist,...Het zachte deel is dus geslaagd."

Hij licht toe dat drie doelen op elkaar inwerken:

- Klimaatdoel (CO₂ uitstoot)
- Milieudoel (stikstofnormen)
- Natuurdoel (biodiversiteit)

"We hebben de grenzen nu bereikt! We kunnen hier niet meer onderuit. We kunnen de regels niet zomaar aanpassen." Stikstof is een hardnekkig probleem. De landbouw- (50%) en bouwsector hebben een groot aandeel hier in. De huidige maatregelen leveren slechts 0,1% minder stikstof. Er zijn structurele maatregelen nodig in landbouw en verkeer. De Noodwet PFAS van het kabinet is een tijdelijke pleister op de wond. Het probleem komt als een boomerang terug.

Kortom: Chaos. "Maar een transitie kan niet zonder chaos. We hebben slopers nodig, maar ook bouwers en verbinders. De meesten vinden chaos lastig. Zes miljoen gingen de straat op.

"Een transitie kan niet zonder chaos!"

Je kunt de regels de schuld geven, maar je kunt niet ontkennen dat de landbouw een enorm aandeel heeft in dit probleem."

Nederland heeft een adequaat klimaatbeleid nodig. Er zijn 28 Europese landen. Nederland wekt slechts 7,4% duurzaam op en is daarmee laatste van Europa. Dus Nederland is het verst weg van alle doelstellingen.

"We hebben een Deltaplan 2.0 nodig!"

We zijn een klein land, dichtbevolkt met weinig natuur, maar dan nog kunnen we nog iets doen! Waarom is Nederland zo traag? Fossiele energie zit in ons DNA.

"We hebben de grenzen nu bereikt!"

Nederland heeft een adequaat klimaatbeleid nodig want het is het verst weg van alle doelstellingen.

Verder noemt Rotmans gebrek aan politiek leiderschap, invloed van multinationals op energiebeleid, overregulering en bureaucratie en een falend duurzaam innovatiebeleid.

Wat is dan nodig om klimaatdoelstelling te halen?

Wind op zee! We hebben 2500 windmolens op land en zee na 25 jaar. Maar we hebben nog 25.000 windmolens nodig! Rotmans zoemt even in op Rotterdam. Deze stad heeft inmiddels 10.000 zonnepanelen op het station, 250.000 m² groene daken. We willen in Nederland bestaande gebouwen energieneutraal maken. Maar er zijn pas tien circulaire gebouwen van de 1 miljoen gebouwen na vijf jaar! Hierin is dus nog een grote slag te slaan.

"We kunnen nog een grote slag slaan!"

Aanbevelingen voor Green Deal Duurzaam GWW 3.0

Rotmans: "Maar het is te vrijblijvend en past niet meer bij huidige crisis. Ik kon nergens ontdekken hoeveel CO₂ nu is bespaard. Ik mis verder gevoel van urgentie, de gereedschapskist wordt beperkt gebruikt en we investeren nog onvoldoende in duurzaamheid. Er wordt nog veel heen en weer gekeukt tussen opdrachtgever en –nemer."

De hoogleraar denkt dat men nu een andere deal zou moeten maken. Hij heeft enkele aanbevelingen voor Green Deal Duurzaam GWW 3.0:

- Blijf inzetten op 4 transitielijnen;
- Zet in op structuurverandering (wetten en regels);
- Maak een stap: van koplopers naar peloton; stimuleer de koplopers en faciliteer ze, committeer het peloton en neger achterlopers! Die verdwijnen vanzelf uit de markt;
- Maak het minder vrijblijvend; Maak het concreet en afrekenbaar;
- Neem stikstofreductie ook mee;
- Monitor het!

75% Van Nederlanders weet niet dat we een enorme transitieopgave hebben.

Een paar laatste uitsmijters:

- Transities ontstaan nooit vanuit een breed draagvlak!
- Het tempo moet bepaald worden door de snelste!
- Er is een cultuuromslag nodig: als je over 5 jaar als opdrachtgever en -nemer duurzaamheid niet centraal stelt, dan ben je een loser!

Rotmans eindigt met de kreet: **"Iedereen zei dat het onmogelijk was totdat er iemand langs kwam die dat niet wist."**

IN HET OOG

Ontwikkelingen Green Deal: Wat gaan we nog doen na 2020?

Andrea Vollebregt (directeur Vereniging van Waterbouwers) en Ingeborg Ligtenberg (Portfoliodirecteur RWS Programma's, Projecten en Onderhoud) geven hun reflectie op de lezing van Jan Rotmans. De dagvoorzitter vraagt wat de dames hebben vastgehouden van de voordracht. Vollebregt geeft aan dat we al veel bereikt hebben en dat we elkaar hebben weten te vinden. Het is tijd voor volgende stap en versnelling! Ligtenberg valt haar bij en vindt het een feest van herkenning. Het is het zoet en zuur waarmee we te dealen hebben.

Wat hebben we bereikt?

Martijn Jong: "Terugkijkend op afgelopen jaren, wat hebben jullie als opdrachtgever en -nemer samen bereikt?"

Ingeborg: "Alleen kunnen we het niet. We zijn blij met een goede samenwerking en verbinding en hebben dit al bereikt met vele partners."

Andrea: "Daar sluit ik me bij aan. Het is erg zoeken geweest. We durven met elkaar dit vraagstuk op te pakken. Daarbij moeten we elkaar blijven bevragen om elkaar scherp te houden."

Mentimeter sessie (peiling toekomst)

Dan is het tijd om de stemming te peilen in de zaal. Martijn de Jong verzoekt de aanwezigen om hun mobiele telefoons erbij te pakken. Op deze manier kan men anoniem reageren op enkele stellingen. Hierbij de highlights:

Bijna alle aanwezigen geven aan door te willen in 2021 met het samenwerkingsverband Duurzaam GWW. Ook is er duidelijke overeenstemming dat men het meeste bereikt heeft via de transitielijn 'Van alleen naar samen'.

Belangrijke stappen zijn nog wel te zetten in de lijn 'Van kosten naar waarde'. Het publiek is er van overtuigd dat duurzaamheid de nieuwe norm wordt de komende 5 jaar. Men is wat meer verdeeld over waar de komende tijd het beste aan gewerkt kan worden.

De meest voorkomende antwoorden waren:

- Duurzaamheid in planfase
- Het neerzetten van een norm voor duurzaamheid binnen de GWW sector
- Het verduurzamen van materiaalstromen

Men geeft zichzelf nog een magere zes als het gaat hoe duurzaam men zelf al bezig is maar is enthousiast om te werken aan een duurzame Green Deal 3.0!

Vervolg Ontwikkelingen Green Deal

Jong: "Welke complimenten wil je aan elkaar geven?" Vollebregt kan vooral de kwetsbaarheid van de opdrachtgever waarderen. Ligtenberg noemt de creativiteit van de markt.

"Wat kan nog meer of beter?"

Vollebregt noemt meer waardering en standaardisering van uitvragen bij aanbesteding. Ligtenberg: "Wat helpt in het streven van duurzaamheid is niet alleen denken in projecten. Kijk projectoverstijgend en neem ook eigen verantwoordelijkheid. Laat ook leiderschap op de markt te zien."

"Waar moet het in de toekomst naar toe?"

Ligtenberg: "We hebben het net van Jan gehoord. We moeten het inderdaad anders doen. We hebben diepgang nodig. Moeten het netwerk ten volle benutten!"

Vollebregt: "We hebben experimenteeruimte nodig. Voor beide zijden. Daarbij moeten we lef tonen en durven te leren. We kunnen het netwerk en opgebouwde kennis nog meer inzetten op kleine schaal en bij goede ervaringen projectoverstijgend uitrollen. Laatste tip: ga werken vanuit gezamenlijk belang!"

Ligtenberg heeft nog een nabrander. Zij pleit om de pauze te gebruiken om elkaar te spreken en kennis uit te wisselen. Vollebregt sluit zich daarbij aan. "Houd de positieve vibe vast! En laat je niet gek maken door alle procedures!"

Zij komen het podium op en nemen de parels en het applaus in ontvangst. Na de uitreiking lichten ze het project kort toe. Het project HOV in 't Gooi is een gezamenlijk project van ProRail, Het Goois Natuurreservaat, Rijkswaterstaat en de gemeenten Huizen, Blaricum, Laren, Eemnes, Hilversum en de provincie Noord-Holland. In het project wordt de aanleg van een hoogwaardige openbaarvervoer verbinding tussen Huizen en Hilversum gerealiseerd. Dit tracé ligt voor een belangrijk deel dicht langs het spoor in de gemeente Laren en Hilversum. In dit tracé zijn kruisingen met het spoor onderlangs (voor auto en fiets), bovenlangs en gelijkvloers (HOV-baan) nodig. Een belangrijk onderdeel van het project behelst het verbeteren van het leefklimaat en de verkeersveiligheid. Daarom gaat er veel aandacht uit naar een groene en natuurlijke inpassing van het spoor in de omgeving. In het project is duurzaamheid op de agenda gezet vanaf de vroege verkenningsfase. Het project is een mooi voorbeeld van een gedegen uitgevoerde inventarisatie van kansen en toepassing van het Ambitieweb, met veel aandacht voor het betrekken van de stakeholders o.a. door drie duurzaamheidssessies.

De verwachte energie- en materiaalbesparing is onderbouwd gekwantificeerd. Ook aan de overige hoog scorende ambities is op een mooie manier invulling gegeven. Zo zijn er geluid-, licht- en zichtmaatregelen voorzien gericht op het beperken van de hinder als gevolg van de bouwlogistiek.

"Er is veel aandacht voor een groene en natuurlijke inpassing!"

U kunt de presentatie van Hoogwaardig Openbaar Vervoer 't Gooi via [deze link](#) downloaden.

Na de pauze gaat Dik de Weger van Rijkswaterstaat over tot de prijsuitreiking van de Duurzame parels voor de parelprojecten. De eerste parel reikt hij uit aan Maarten Mulder (project-manager ProRail), Arend van Dijk (projectmanager provincie Noord-Holland), Joost de Haan (specialist duurzaamheid BAM Infra) en Ruben Favié (projectmanager BAM Infra) voor het parelproject: **Hoogwaardig Openbaar Vervoer in 't Gooi (HOV)**.

De tweede parel wordt uitgereikt voor het project: A16 Rotterdam

Stefan van der Voorn (contractmanager Rijkswaterstaat), Ronald Vlieland (technisch manager Rijkswaterstaat), Arjan Visser (directeur Techniek De Groene Boog) en Sjoerd Gijzen (MVO Manager De Groene Boog) komen het podium op en nemen de parels en het applaus in ontvangst. Na de uitreiking lichten ze het project kort toe.

De A16 Rotterdam heeft in de verkenning- en planuitwerkingsfasen zeer veel aandacht besteed aan consultatie van bewoners en andere belangengroepen. Daarbij is een uitgebreid Omgevingswijzertraject gevolgd, wat heeft geresulteerd in een compleet kansenboek waarin alle aangedragen ideeën zijn verwerkt. De bouwcombinatie besteedt in de voorbereiding en realisatie expliciet aandacht aan de doelen die op alle speerpunten Klimaat en Energie, Circulair, en Leefomgeving zijn geformuleerd.

Ondertekening nieuwe leden

De middag eindigt met de ondertekening van Green Deal Duurzaam GWW van de nieuwe leden.

Ronald Paul (COO) van Havenbedrijf Rotterdam

plaatst samen met Karst-Jan Beens (algemeen directeur) van Beens Groep

een handtekening onder een uitvergroet Green Deal Duurzaam GWW.

Na afloop werd er enthousiast nagepraat tijdens een borrel.

Alle instrumenten van de Aanpak Duurzaam GWW zijn ingezet, en er is een gedetailleerde berekening van de CO₂-besparingen en van de reductie in de MKI-materialen en –energie. Er is tot slot veel aandacht voor het bevorderen van ecologie en biodiversiteit, en voor de benodigde natuurcompensatie.

U kunt de presentatie van A16 Rotterdam via [deze link](#) downloaden.

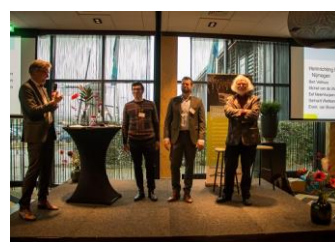
De derde parel gaat naar het project: Herinrichting Malderburchtstraat Nijmegen

Bert Velthuis (Wethouder gemeente Nijmegen), Eef Neienhuijsen (projectleider afdeling Projectmanagement en Ruimtelijke Kwaliteit Gemeente Nijmegen), Gerhard Weitkamp (directeur regio Oost Van Gelder) en Jan Diepenveen (projectleider Van Gelder) bestijgen het podium en nemen de parels en het applaus in ontvangst. Na de uitreiking lichten ze het project kort toe.

In dit project hebben verschillende partijen elkaar in een vroeg stadium opgezocht om te komen tot een zo duurzaam mogelijk project. Naast het toepassen van het Ambitieweb en DuboCalc is er in dit project gebruik gemaakt van aanvullende instrumenten, zoals:

- Rapid Circular Contracting bij de aanbesteding;
- Material Circularity Indicator (MCI) voor het beoordelen van de circulariteit van de inschrijvingen; Er is na het project 52% meer circulariteit gerealiseerd ten opzichte van de 0-situatie
- Een CO₂-plan voor het toetsen van de gerealiseerde CO₂-emissiereductie ten opzichte van de geplande emissiereductie; er is maar liefst een reductie van 49% CO₂-emissie behaald ten opzichte van de 0-situatie.

Bij de beoordeling van de inschrijvingen zijn ook de bewoners betrokken. Het werk is gerealiseerd met een indrukwekkende mate van hergebruik van vrijgekomen materialen (bestaande fundering, klinkers en tegels, en onder- en tussenlaag van het asfalt 100% circulair). Daarbij is veel aandacht voor kwaliteit van de leefomgeving in en om de straat. Het project is een inspirerend voorbeeld voor bewoners en school dat heeft geleid tot toegenomen duurzaamheidsbewustzijn in de buurt. Tot slot is het project afgerond binnen de duur en budget van een traditioneel project.

U kunt de presentatie via [deze link](#) downloaden.

Vervolg 2^e parelproject

Zo wordt er ingezet op een grote CO₂-besparing, onder andere door verantwoord materiaalgebruik en het gebruik van energiezuinige en emissiearme bouwmachines. Het project is van plan om het eerste volledig energieneutrale traject inclusief tunnel ter wereld te realiseren. Alle instrumenten van de Aanpak Duurzaam GWW zijn ingezet.

Na deze presentatie reikt Dik de Weger nog meer prijzen uit. Dit zijn de aanmoedigingsprijzen.

Gemeente Oldambt/provincie Groningen en Strukton/Oosterhof Holman nemen de 1e prijs in ontvangst voor het project Aanleg fiets-/voetgangersbrug De Blauwe Loper.

Zij ontvangen een rapport en een vaas met bloembollen omdat het project nog verder kan groeien. Het project De Blauwe Loper combineert het opwaarderen van de onderliggende infrastructuur met een esthetische kwaliteitsimpuls voor het landschap, een slimme combinatie van ingrepen die ook los van elkaar uitgevoerd hadden kunnen worden en een goede invulling van energiezuinig en verantwoord materiaalgebruik.

Lees meer over de aanmoedigingsprijzen op de volgende pagina.

Loket Duurzaam GWW

Het loket Duurzaam GWW faciliteert ondertekenaars van de Green Deal 2.0 bij het realiseren van hun doelstellingen. Ze zijn een vraagbaak voor de ondertekenaars en geïnteresseerden. Dus voor vragen of deelnemen aan de Green Deal 2.0 kan contact worden gezocht met:

- CROW – Hilde Schutten (hilde.schutten@crow.nl)
- CROW – Renier Trommel (renier.trommel@crow.nl)
- Building Changes – Robert-Jan van den Berg (rjvdb@buildingchanges.nl)

Het loket is ook bereikbaar via

info@duurzaamgww.nl

www.duurzaamgww.nl

Het project Hergebruik van gebagerd sediment in Brightlingsea, Essex (Verenigd Koninkrijk) van Brightlingsea Harbour Commissioners en Smals Dredging is de volgende die dezelfde prijs in ontvangst neemt. Het is een aansprekend voorbeeld van een Nederlandse aannemer die zijn duurzaamheidsvisie ook doorzet bij projecten in het buitenland. Daarmee levert de aannemer een bijdrage op bovennationaal niveau aan het realiseren van de mondiale duurzaamheidsdoelstellingen en aan het uitdragen van de Nederlandse visie op een aanpak van de problematiek.

Het derde project dat in het zonnetje wordt gezet, is het project Revitalisatie Infrastructuur Bedrijventerrein De Hagen van de gemeente Vianen en KWS. Bij het project De Hagen Vianen is naast de gebruikelijke maatregelen o.g.v. energie en materialen ingezet op de 'zachte' duurzaamheidsvariabelen zoals doorstroming, (fiets)veiligheid, gezondheid, ruimtelijke kwaliteit en vestigingsklimaat.

De aanmoedigingsprijzen zijn voor projecten die nog verder kunnen groeien.

OPROEP DUURZAME PARELS

Ondertekenaars van de Green Deal Duurzaam GWW 2.0 worden hierbij uitgenodigd om projecten aan te melden die in aanmerking komen voor het predicaat "Duurzame Parel".

1. De Duurzame Parels worden uitgereikt aan een combinatie van opdrachtgever en opdrachtnemer die in een GWW-project meer dan gemiddelde aandacht hebben besteed aan het toepassen van de Aanpak Duurzaam GWW of elementen daaruit.

2. De projecten worden beoordeeld op de volgende criteria:

- Het project heeft duurzaamheid expliciet bevorderd door te handelen conform of in de geest van de transitielijnen van de Green Deal Duurzaam GWW, te weten:

- Van kosten naar waarde
- Van uniek naar uniform
- Van reactief naar proactief
- Van alleen naar samen

- Het project heeft in alle projectfasen de instrumenten van de Aanpak Duurzaam GWW (of vergelijkbare instrumenten) toegepast. Het betreft:

- Inventariseren van duurzaamheidskansen met behulp van de Omgevingswijzer of vergelijkbaar;
- Bepalen van duurzaamheidsambities en –doelstellingen met behulp van het Ambitiweb of vergelijkbaar;
- Borgen van duurzaamheid in de bedrijfsvoering en producten van de opdrachtnemer (hoofdaannemer, combinanten en onderaannemers) door toepassing van de CO2-prestatieladder of vergelijkbaar;
- Maximaal stimuleren van duurzame GWW-projecten (ontwerp en realisatie) via het aanbestedingsproces door middel van de MKI (MilieuKostenIndicator), het toepassen van DuboCalc of vergelijkbaar.

- Het project levert een aantoonbare bijdrage aan de landelijke beleidsdoelstellingen o.g.v. klimaat en energie, circulaire economie en leefomgeving.

3. De beoordeling van de aanmeldingen vindt plaats door een selectiecommissie die wordt samengesteld onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Duurzaam GWW.

4. Aanmeldingen dienen per e-mail te worden ingediend bij het Loket Duurzaam GWW t.a.v. Hilde Schutten. Wilt u bij uw aanmelding gebruik maken van het aanmeldingsformat op www.duurzaamgww.nl?